

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfel i ten.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
E g y e s s z á m á r a 3 0 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Minden ember hazug.

Krisztus urunk az ördögről, a világ fejedelméről, azt mondja, hogy „*hazug és a hazud-
ság atyja*“. (Ján. 8., 44.) És a világon valóban eláradt a hazudság, mint valami rettenetes
özönviz. „*Minden ember hazug*“. (Zsolt. 116., 11.)

Már a gyermekszobában ott látjuk a hazudságot. A csinytevő gyermek vakmerően letagadja
azt, amit cselekedett. És a hazudság, ha a legszigorubban nem büntetjük, ha a legerélyesebben nem
küzdünk ellene; a gyermekkel együtt növekedik, miképen a testtel a testnek árnyéka. A csábítás,
a rossz példa megteszi a magáét. És a hazudozás szokássá, második természeté csontosodik.

Keserű az igazság: édes a hazudság. És napjainkban a hazudság bűne különösen divatos
bűn. E kornak a hazudság valóságos életszükséglete: levegője, mindennapi kenyere!

A történelem, amely az egyes korszakokat ezeknek a legjellemzőbb jelenségeiről, mozgál-
mairól nevezi el és beszél a népvándorlásnak, a keresztes hadjáratoknak, a reformációnak és
egyebeknek koráról; ezt a mi korunkat aligha nem a hazudság korának fogja nevezni. Ma napság
már nem is tartják bűnnek e bűnt, ezt a minden bűnök anyját, minden bűnök takargató, me-
lengető dajkáját. Egyenesen bölcseségnek, államférfiúi és egyéb, de mindenesetre világraszóló böl-
cseségnek mondják, ha valaki ügyesen, körmönfontan, finoman, raffináltan tud hazudozni és
magát a hazudságnak beretvaélü fegyverével minden bajból, minden veszedelemből ki tudja vágni.
Erkölcstelen a közerkölcs. Lelkiösmeretlen a közlelkiösmeret. Ezért van az, hogy olyan emberek,
akik semmi bűntől sem riadnak vissza; felöltik a hazudságnak palástját és ki mernek állani a
piacon, mint félelem és gáncs nélküli lovagok!

A közéletben alig hallunk, a sajtóban alig olvasunk egy igaz szót. Mindenfelől harsog a
rágalom, a ferdítés, a koholás, gyalázkodás. A gazdasági életben, különösen az adás-vevésben
mennyi tudatos, szándékos felültetés, csalás! Hazudik a tej, hazudik a posztó, hazudik a mérleg. És
az ígéretek, amelyeket nem vesz komolyan senkisésem! Sem az, aki ígér. Sem az, akinek ígérnek. Egy szó-
tartó magyar államférfiu, természetesen nem mai államférfiu, mondotta: Igérni nehéz, megtartani könnyü.
Már ma pedig ez a jelszó: Igérd meg, ne add meg! És mennyi a hazug, csalárd hízeltetés. Bizony
elmondhatjuk a nagy költő nyomán: *A cukrozott nyelvü hízeltetés mint nyalja a sületlen fény-
üzést s görbeszti hajlós térdekapsait, hol a farkcsóválás hasznot terem!* (Shakespere.)

A bókók, a barátkozások, a részvétnyilatkozatok, a szerencsekivánatok, a fogadalmak, az
esküvések: mind-mind hazudságok!

Eddig azt mondták: Tévedni emberi dolog. Ezután azt mondják: Hazudni emberi dolog!
Emberi dolog. *De gyalázatos dolog!*

Jánosi Zoltán.

A kath. autonómia.

A kath. autonómia első sorban a róm. kath. egyház és a magyar állam dolga s így bennünket protestánsokat első sorban mint állampolgárokat érdekel. De érdekel úgy is, mint önkormányzati intézményünk birtokában a teljes szabadsághoz szokott férfiakat, akik szívesen látják a szabadságot másoknál is és akik a mások szabadságát a maguk intézményei biztonságának is tekintik. Olyan forma helyzet ez, mint amely a kiegyezés nagy térfiainak a másik állam — Ausztria alkotmányának a biztosítását és kikötését szükségessé tette.

Mi magunk is szívesen látjuk azokat a szabad intézményeket kath. testvéreinknél, amelyekkel mi élünk és óhajtjuk, hogy hazánk érdekében is sokan önrendelkezési szabadságba jussanak, mely őket egy önálló magyar nemzeti kath. egyház megállapításáig vezesse.

Mert hiszen az a cél. Erre nézve pedig nem kell a hierarchikus szervezeten csak annyit változtatni, hogy az esztergomi primás legyen ezen egyház feje, a magyar pápa, legyen az egyház hivatalos nyelve a magyar s legyenek ennek papjai a coelibatus alól feloldva. Mind olyan dolgok ezek, amelyekre úgy is törekedni kell, amelyek a mi magyar kath. testvéreink lelkét is eltelik s melyek az autonómia segítségével előbb-utóbb úgy is megvalósulnak. Előbb-utóbb, de a ma szempontjából ennek az autonómiának egyelőre más oldalai jönnek tekintetbe Ezek:

- a) világiak részvétele az egyház szolgálatába lépők beállítására nézve;
- b) az anyagi javak kezelésére való befolyás;
- c) és a törvényhozás.

Az autonómia jellegéhez hozzá tartozik a törvényalkotási jog, amely mind a hittételek formulázására, mind a szervezet és igazgatás dolgaira kiterjed.

Ezt a jogot alig fogják a mi kath. testvéreink egyelőre igénybe vehetni. A megállapított t. cikkek és az egyház kifejlett szervezete és az állam egyformán utjukban állanak. Az ő törvényhozó működésük azért csak egy ártatlan szervezet átvételére és fentartására, azután szabályrendeletek alkotására fog szorítkozni. Lesz olyan, amilyen autonómiájuk a községben, sokkal gyengébb a megyén s leggyengébb az országos szervezetet tekintve. Legalább egyelőre. Később a felső tagozatok is ki épülnek. Nem kell félni, az autonómia megcsinálja a medrét, csak el kell indítani. Egyelőre azonban még az

egyház szolgálatába lépők beállítására nézve is keveset tehetnek. De vezetőket, elnököket, állíthatnak mégis a helyi, megyei és országos szervezet élére.

Választhatják a tanítókat, kántorokat, vagyion kezelőket. Be folyhatnak a papok beállításába is. Hierarchikus szervezet terén, teljes joguk azok választásához ugyan még nemzeti egyházzá átalakulás esetén sem lehet, de az ősrégi tradíció és szokás szerint nyilatkozhatnak a kinevezendő plébánusok, püspökök és érsekek elfogadására nézve. A római népnek is megvolt ez a joga a pápát illetőleg, ezt a visszautasítás vagy elfogadás jogát megbirja még a kath. autonómia is, olyan formán, hogy az illető autonómikus szervezet ellenére végleg nem lehet felülről kinevezni senkit, csak ideiglenesen. Tehát sem plébánust a helyi hitközségi szervezet tiltakozása esetén, sem püspököt a megyei szervezet akaratára ellen és érseket sem az országos szervezet ellenére. A felettes hatóságnak rendelési, kinevezési stb. joga ezáltal csak annyiban volna érintve, hogy akit rendelni, vagy kinevezni akarna, azt az ellenkezés esetén csak ideiglenesen állíthatná be, teszem fel: egy évre. Ha az illető egy évi működése után sem lenne képes az érdekelt helyi, megyei, vagy országos testület tetszését kivívni, úgy bátran el is lehetne ejteni s le kellene tenni kinevezéséről.

Ennyi s ilyen forma lehetne az autonómikus testületek viselkedése a lelkészek beállítása, választása körül.

Sokkal tágabb körű szerep juthatna ezeknek a vagyion kezelése szempontjából. De erről külön kell szólni, mert e ponton van a legnagyobb zürzavar s itt tévedtek el legjobban azok, akik ennek az autonómiának kiiktroyálása körül érdekelve vannak s úgy látom, hogy maga az állam érdekét képviselni tartozó vallás és közoktatásügyi miniszter is. S itt e ponton találkozik a katolikus autonómia ügye a leghevesebb ellenzéssel és a leghatározottabb visszautasítással.

dr. Ferenczy Gyula.

A bibliáról és vallásról hogy kell napjainkban gondolkodnunk?

(Folytatás és vége.)

Mózes a maga nagyságának fénysugarival az egész izraeli vallásfejlődést körülövezi. Hozzá hasonló próféta nem támadott többé Izraelben (5. Móz. 34, 10.) Hogy Izrael népének vallása abban a magasztos erkölcsi

irányban fejlődött, amint azt a későbbi próféták felfogása mutatja és hogy Idvezítő Urunk a szeretet azon mélységes fokán tünteti fel az Isten és ember közötti viszonyt, mely az Atya és gyermek között fennáll, erre a Mózes működésében találjuk meg a teremtési alapot. Ámde nagysága nem abban állott, mintha az 5 könyv parancsait Istentől vette volna a Sinai hegyén, mert ez csak olyan regés vonás, mint a babyloni népből az a feltevése, hogy Hammurábi meg Sámás napistentől kapta a törvényt (Babyloniában e jelenet még reliefben is ránk maradt!); és nem is abban, hogy ő áldozati szabályokat irt volna elő, mert erről még a próféták sem tudnak semmit sem. Ez a kanaánitáktól átvett pogány vallás import, melyről Isten nem rendelkezett az atyáknak, mikor kihozta őket Egyiptom földéről, mondja haragvó lélekkel Jeremiás (7, 21, 22) és mint Amós hangoztatja, a pusztai vándorlás ideje alatt sem járultak azokkal Jehova elé (Am. 5, 25.) Nem azért volt nagy, hogy Isten beszélt volna vele, hanem megfordítva, mert nagy volt a késői kor szemében is, azért vette körül mythikus monda kör. Ez a kiválósága pedig abban nyilvánult, hogy az egyiptomi hatalom alatt selymő s már a szétzüléshez közelálló izralita maroknyi törzseket olyan jelszó mellett tudta tömöríteni, amely fennmaradásukat erkölcsileg lehetővé tette. A Jehova Isten lényének előtérbe állítása volt ez a gondolat. Addig Jehova csak valamelyik törzs Istene volt, Mózes az egész nép Istene gyanánt tünteti fel. Nem ő, hanem Jehova működik; az ő szervezési munkája csak megnyilatkozása a maga népéért munkálkodó Jehova akaratának. És ez a fő. Az emberiségre gondviselő Isten eszméje az, aminek Mózes alapját megvetette, mikor a Jehova fogalmat Izrael népe lelkébe beégette. Ez a tudat az, ami a népbe lelket önt. Az ő nemzeti ügye egyszersmint Jehova ügye; Jehova maga a harcoló Isten (jiszrael=Isten küzd), ki jelen van a frigyláda formájában a nép minden harcainál; Ő a hadsereg Jehovaja és így történik, hogy amikor a honfoglalás krónikáját megírják, annak a könyvnek ez lesz a címe: Jehova hadainak a könyve (4. Móz. 21, 14). Amikor azonban Mózes a nép létfeltételének alapjául azt a hitvallást tette, hogy Jehova Izraelnek gondviselő Istene, Izrael pedig az Ő népe, ennek egy olyan következményt is levonta, mellyel meg a valódi Isten imádatnak, az igaz vallásosságnak alapját vetette meg. Nevezetesen: ha Jehova a nép Istene, a természeti és mindennapi élet megnyilvánulásai az Ő munkás tevékenységének az eredményei, melyekkel tényleges bizonyosságát adia annak a gondoskodásnak, amit népe érdekében teszen. Továbbmenve pedig Ő lesz Izraelben a jogrend Ura, mert ezáltal nyilvánul meg legnemesebben, hogy Őn maga tökéletes akaratát az emberi élet legértékesebb oldalának, az erkölcsiség öntudatra hozatalának tényében akarja megvalósítani. Ezért nem lesz Izraelben isteni és emberi jog között különbség és ezért forr ott össze a magán és közjog, az egyeni, társadalmi és állami élet oly szorosan a vallással. Az emberi tevékenységnek mindennemű megnyilatkozása akkor erköles, ha Jehova akaratával összhangzásban áll. Jehova erköles kivánalma azonban nem ceremóniális buzgólkodásokban, hanem a mindennapi élet gyakorlati tevékenységeinek, az emberi cselekvéseknek tisztaságában áll. Innen van, hogy a papság legősibb, mózesi elven nyugvó feladata nem holmi áldozatok bemutatása, hanem egyes fontosabb esetek-

ben Isten akaratának a kifürkészése volt, (v. ö. 2. Móz. 18, 14—16). Végeredményében, ha akarjuk tudni, hogy Mózes miben szabályozta honfitársainak vallásos életét, ne liturgiai szabványokban keressük az elv kifejezését, hanem abban, hogy a nép azzal áldozik Jehovájának gondoskodásért, ha hozzá erkölesileg méltó lenni igyekszik.

Erre a fundamentomra építettek a próféták tovább. Mózes vallási alapgondolatát, Jehovának a tiszta erköles élet által kifejezett tiszteletét tüzetesen elénk állítják.

Jehova a tökéletes igazság, jóság, szeretet és általában mindannak eszményi képe, amit egy szóval erkölesinek nevezünk; akkor tiszteljük hát Őt igazán, ha mi is ilyenek lenni iparkodunk. Ez az egyetemes prófétai eszmekör tenorja. Megjegyzendő, hogy amikor prófétákról szólunk, nem az epigon utódot, hanem a prófetaság valódi képviselőit, Mózes, Hózeást, Ézsaiást, Mikeást és Jeremiást értjük alattok. — A Jehova keresése és a jónak cselekvése már Amósnál egyet jelent (5, 6, 14) és Istennek ismerete éppen azért hiányzik a népből, mert nem csak keresik, ami igaz és becsületes (Hózeás 4, 1, 6; 5, 4, 6, 6). Ők csupán a kép-mutatás mesterei. Áldozatokkal tolonganak az Urnak házában és minden reménységük abban összpontosul, hogy az Ur házában vannak s nem érdeklí őket semmi veszedelem. Pedig dehogy is. Jehovának semmi szükségé ezekre. Ő e semmivé külsőségeket megveti. Az elébe vitt hústól és vértől egyenesen megborzad; haragját keltik fel vele csupán, mert nem rituális cselekményekben, hanem a szívek megtisztulásában kívánja a maga tiszteletét (v. ö. Am. 5, 21—25; Hózeás 4 r. 5, 6; 6, 6; 8, 11, 13; Ézsaiás 1, 10—17; Mikeás 6, 6—8; Jeremiás 7, 18—21; 4, 4). Élet az, mit tölök Jehova vár. Ámde azért hazug a vallásuk, mert az életök hitvány. A gazdag megveti a szegényt; életét dözsöléssel és kéjházaiban való tivornyázással tölti el. A fényűző arisztokrata kiszipolyozza az alacsony sorsú s képes elharácsolni utolsó pár lábbelijét. A törvénykezés osztályérdekeket szolgál, mert a bíró a gazdagok számára pénzért teszen ítéletet és megvesztegetnek egyes strébereket, kikkel aztán a maguk javára eszaja ize szerint zsoldért, meg részegítő italért mondatnak a nemes próféták ostromoztatásai helyett hazug jóslatokat (Am. 2, 5—12; 3, 10, 12; 4, 1 stb.; Ézs. 1, 23; 3, 9 k. 12 k. 15—25 vk.; 28, 1, 8, 19—21; Mik. 2, 1 k. 9—11; 3 r.; 6, 10—12; 7, 1—7; Jer. 4, 21; 5, 1, 3, 25—31; 6, 13 kk. stb.). Így akarják Jehovát tisztelni, ki pedig a jogosságot és igazságot tette mer-tekéve s ezzel méri vallásosságukat. Majd, ha az áldozat helyett irtalmassággal járulnak elébe; ha felfogják a szegények, nyomorgók, árvák, özvegyek és ügyefogyottak ügyét; Ha egymással való ítélezésökben nem az érdek, meg a hasonlóság, hanem kizárólag az igazság vezeti őket; ha — mint Amos mondja (5, 24) — a jogszerinti ítélet úgy hömpölyög közöttük, mint a viznek árja és az igazság soha ki nem apadó csermely módjára buzog fel: akkor és ebben nyilvánul meg nálók az igaz vallásosság. Vallás és erköles tehát a prófétáknál teljesen azonos fogalom. Ha Jehova a jogosság és igazság tökéletes szellemi eszménye, úgy az Ő neve csak azoknál látszik valóságban, kik lelkük alapérzésévé ugyanezen erköles rugókat teszik és ha Jehova a gondviselés Istene, úgy az Ő tisztelete csak azoknál igaz, kiknél ugyanez a gondviselés megnyilat-

kozik embertársaik irányában. De ez a gondolat nem külső elhatározás következménye, hanem az emberi lélek mélységes átérése. Attól az érzéstől függ minden, hogy az egyént áthatotta-e az a megszentelő benső erő, mely őt csakugyan eltölti a tökéletes erkölcsi, illetve gondviselő Isten eszméjével. Ha ez az érzés annyira tulajdonává lesz, hogy lelkének mintegy az éltető légköre, akkor ez őt az erkölcsi tevékenységben nyilvánvaló igaz vallásosságra kényszeríti. Szándékosan használok ezt a kifejezést. A próféták ugyanis legelső sorban önmagukon tapasztalták, hogy akinek lelkében a Jehovaról ez az érzés eleven, csakugyan szinte akarva ellenére üzi és hajtja az embert Jehova szolgálatára, a neki tetsző cselekvésre. A Jehova igaz lényének az emberi szívbe való belevésődése és az Ő szellemében történő munkálkodás a legszorosabb ok és okozati összefüggésben állanak egymással. Amint az oroszán megmordul zsákmánya megragadásakor; amint a madár fogva van a tör összecsapódása után és amint a nép megriad, ha a harcú kürt zengését hallja a városban: úgy ragadtatik meg a próféta is, ha hallja a Jehova szavát (Ám. 3, 4—6, 8; a 7-ik v. glossa). Ekkor érzi, hogy neki engedelmessé kell (Ézs. 6, 8), mert teljesen át van hatva Jehova lelkével, erejével (Mik. 3, 8).

Legmegragadóbban Jeremiás fejezi ki (20. 7—9), hogy mennyire ellenállhatatlanul működik Isten az Ő teljes mélységében átérző ember lelkében. — „Uram, megragadtál engem és legyőztél. Nevetségessé lettem minden időre, mindenki csúfol engemet. — Ahányszor csak szólok, gyalázatomra és csúfságomra van énnekem. Azt mondom: nem emlékezek róla és többé nem szólok, de mintha égőtűz volna szívemben és az én esontjaiban reszketve.” Aki magában érezi Jehovát, az Ő mélységes erejét, annak akarva, nem akarva az Ő szolgálatába kell állani. A próféta prófétát, a hívő megragogatja kegyességét a társadalmi munkásság áldásos tényeiben. A prófétától hirdetett vallás tehát nem természeti ösztöntől sugalmazott erkölcsiség, hanem az Isten hitéből táplálkozik. Jehova erkölcsi lényének átérése képezi a gyökerét, az ebből eredő erkölcsi munkásság meg a koronáját. Ahol az egyén erkölcsi meggyőződése nem Jehovából táplálkozik, ott ez csak látszatos s az ilyen ember vallása ábránd és ahol a vallás nem az életbeli számtalan tevékenységben tükröződik, ott ez, nyilvánuljon bármi másban is, csupán áltató képmutatás.

Igy haladtak a próféták a Mózes vallásgondolat-körében tovább és az Ő mélységes vallás-erkölcsi szellemnyilatkozásuk egyenes következménye, hogy a megszerkesztett izraeli vallásos törvényeknek már gerincét képezi Istennek és embertársaiknak egymással szoros kapcsolatban álló szeretete (5. Mózes 6. 5. v. ö. 3. Mózes 19., 18.). Csakhogy fenséges vallás-erkölcsi követelményeiket a tömeg nem fogta fel. Egyes kis körök voltak csupán, kiknek lelkét a próféták vallása áthevítette. Tanítványaik érezték mestereik szavának erejét (Ézsaiás 8., 16.), de a nép Jehova követelményeivel szemben siket maradt (Hózs. 8., 12.). A názáreti Jézus, a mi Idvezítő Urunk volt az, aki Mózes és a próféták vallásos gondolatait a legmegragadóbb alakban tette az egész emberiség közkincsévé, hogy ezáltal csakugyan üdvözítse a világot. Mózes megteremtette a Jehova és Izrael közötti kapcsolatot, a próféták felibe

emelték Istent a nemzeti korlátoknak, amikor úgy tekintették, hogy Ő nem annyira és kizárólagosan Izrael népével, hanem a bárhol és bárkinek körében fellelhető jogossággal és igazsággal áll elválaszthatatlan viszonyban (v. ö. Ám. 9., 7.), ez alapon aztán Idvezítőnk az egész emberiség atyjának tekinti Őt, kit velünk, emberekkel a legmélységesebb szeretet fűz össze. Mint a tökéletes szeretetnek lényé, hatalmával azt műveli, hogy valamint mi, az Ő gyermekei kibeszélhetetlen módon érezzük mélységes szeretetének megnyilatkozásait, ugyan ilyen szeretet kapcsoljon bennünket egymáshoz, mint testvérekhez. — A viszony tehát, mit Idvezítőnk Isten és ember, aztán ember és ember között teremtett, a legbensőbb erejű. A szeretet Istene nekünk mindannyiónknak Atyánk, mi az Ő fiai, édes gyermekei, egymásnak pedig testvérei vagyunk. Bizonyára olyan sokszor hallották már önök a keresztyén vallás eme sarkételét, de úgy van vele rendszerint az ember, hogy csak hallgat egyes dolgokat, azok alapos átgondolásával vagy éppen átérézésével azonban nem sokat törődik. Pedig ezen az érzésen fordul meg minden. Azért olyan gyönyörűségesek Idvezítőnk evangéliumi tanításai, mert az Ő mélységesen érző lelkének igazgyöngyei azok. Az Istenszeretet úgy áthatotta egész valóját, hogy teljesen egynek érezte magát Istennel (Ján. 10., 30.) és valójának igazi megértése méltán mondathatta vele, hogy úgy, mint ő, nem ismeri más senkisémet (Mát. 11., 27.). Na igen; ő érezte, hogy Isten mennyire minden mindenkiben és ez képesítette, hogy teljesen Istenben és általa éljen; határtalanul szeretni tudó lelke olyan fenségesen magasztos régióba emelte, hogy vele szemben cseppet sem lesz banálissá az a nyilatkozat, hogy látta az Atyát (Ján. 1., 18.). — A saját teremtését és misszióját is úgy tekintette, mint ennek az isteni nagyságos szeretetnek páratlanul álló megnyilatkozását, melynek célja Isten valódi lényének, a tökéletes szeretetnek az emberiséggel való megismertetése (Ján. 17., 25., 26.). Nem kevesebbet akar, hanem, hogy amint ő Isten iránti nagy szeretetének érzetében egynek tudja magát bele, úgy az emberek is az egymásiránti ragaszkodás harmóniája forrassza egygő (Ján. 17., 21., 22.). Érezzék ők is, hogy elválaszthatatlanok egymásra nézve. Az a mélységes hiten alapuló meggyőződés, hogy a mi Atyánk az égnek, földnek és tengernek minden tenyésző teremtményét az Ő gyermekeinek, az embernek javára rendelte; az a tudat, hogy minden irányu gondoskodásának mi vagyunk a célja: tanassza fel bennünk vizont az egymásért és egymás javára élni tudás érzetét. — Az igaz Istenimádatnak egyetlen és tökéletes módja abban nyilatkozik, hogy amikor elgondoljuk, bizony méltatlan gyarló pórnember létünkre minden jót, szolgáljon az úgy testünk, mint lelkületünk fejlesztésére, egyedül a mi mennyei Atyánktól nyerünk, hálaunk kifejezésül embertársaik, ami testvéreink boldogítására mind azt megtesszük, amit csak bírunk. A mérték a legmagasabb. Úgy kell őket szeretnünk, mint magunkat (Mát. 22., 39.). Az Idvezítőt igazán megértő keresztyén ember vallása nem valami olyan számításból ered, hogy azért itt, vagy ott, még ha menyországi életnek nevezzük is, jutalomra áhitozzék. Ha valakinél ez a hátsó gondolat csak a leghalványabb formában jelenik is meg, ott a vallásosságnak már üzleti szaga van. — Isten dicsőítése! és semmi más. Ez a legfenségesebb

gondolat és érzés, ami a keresztyén ember lelkét teljesen betöltheti. Az Ő dicsőítésének megnyilatkozása pedig nem ceremonialis formák megtartása, nem szent gyakorlatoknak a végezése, hanem benső énünknek a társadalmi együtt és egymásért munkálkodásban történő kifejtése. Még az imádkozás sem annyira beszéd, hanem sokkal inkább Istenben érzéseink mélysége által való elmerülés (v. ö. 1. Sám. 1., 13. Mát. 6. 7. k. vel). Hogy az evangéliom anyyi, mint Istenszerelmünknek embertársaink szeretetében nyilvánuló gyakorlati kifejezése, ezt Idvezítőnk úgy életével, mint prédikálásaival megpecsételte. Minden hosszadalmas előterjesztés nélkül is ismerjük mindkettőt. Tanítása az egész világot besugárzó fény volt, emberbaráti cselekvéseiben pedig melegített lelkének tüze. Prédikálja az Isten országának evangéliomát és gyógyít minden betegséget és erőtlenséget, — ezt jegyzi fel róla az egyik evangéliom író (Mát. 4., 23.). Ebben áll ránk nézve is a mennyek országának elközelgetése. Betegeket gyógyítsatok, poklosokat tisztítsatok, halottakat támasszatok és ördögöket üzzetek (Mát. 10., 7., 8.), ebben nyilvánkozik meg igazi vallásosságunk, amely üdvösségünket adja. Mikor majd eljő az embernek fia, hogy ítéletet tegyen jobb és balkeze felől állítja az ő juhait. Jertek el én Atyámnak áldottai, hívja a jobbra felől állókat, birjátok az országot, mely számotokra megkésztette, mert éhes voltam és ennem adatok, szomjas voltam és innom adatok, ruhátlan voltam a felruházatok. Uram, nem tudjuk, mikor tettük volén ezeket veled. — Na igen; velem nem, de amit eggyel cselekedtetek az én kicsinyeim közül, velem cselekedtetek azt. Viszont, a balkeze felől állók meg azért jutnak kárhozatra, mert mindezeket nem cselekedték az ő kicsinyeivel (Mát. 25., 31—46.).

Ezzel előadásomnak végére jutottam, csak néhány megjegyzést kell még tennem, melyek a fentebbieknek részint összefoglalását adják, részint tanulságot nyújtanak számunkra.

Beállítottam a bibliát, annak érdekeltbb felét, az ó-testamentomot, a mai tudományos kutatások kereszt-tüzébe. Tudom, hogy az önök megszokott nézetével ellentétben talán sok is, amit abból e tűz megemésztett. Ugy hitték, hogy az u. n. mózesi törvények alkotják e könyv fundamentumát, holott tulajdonképen másfélezer éves vallástörténelmi alakulásnak az eredményi mondhatjuk így: nyügei azok. Megtalálhatók bennök minden utasítás, mely a zsidóság vallási, társadalmi, jogi és egyéni helyzetét, állapotát és életét irányítja s mint ilyen ránk nézve zsinórmértékül nem szolgálhat. Bénító hatása magára a zsidóságra is kétségtelen volt. Megalkotása odavezetett, hogy az egyénnek az élő Istennel való közvetlen viszonyát megszüaditotta és a közérzületben lassanként Isten kívánalmi helyett a törvény parancsait tartották fontosaknak. Az élő Istennel való szervi összetartozandóság tudata annyira feledésbe ment hogy az erkölcsi valójának tisztaságát és így vallásosságát is e törvény néhány száz kötelező szabályától tették függővé.

Ezen a ponton emelte fel Idvezítő Urunk hatalmas tiltakozó szavát. Vissza az eredeti mózesi és ebből folyó prófétai alapra. Mintha csak mondaná: ti e semmittevő szabályzathoz kötitek lelketek üdvét s úgy gondoljátok, hogy Mózes hivei vagytok. Távolról sem, Mózes és a próféták nem betűt, hanem szellemet hagytak reátok örökségül, ha azt megtartjátok, az nyújt

számotokra életet. Vissza az élő Istenhez, ki gondviselő Atyátok és aztán ki az életbe s ott tegyetek bizonyosságot, hogy az Ő szerető lelkéből mennyi a tieiteknek sajátja. Jézus csakugyan azt fogta fel Mózesből, a mi tényleg volt is: a lelkét és az igazságot, a törvény betűjének békóit pedig, melynek összekovácsolásával Mózes a késői kor megtisztelni akarta, mint hamis sallangot elvetette.

Am, ha így tudjuk e dolgokat, legyen a tudományos kutatás tüze bármily égető is, nyugodtan állhatunk és pedig a bibliával kezünkben. Sőt egyenesen köszönettel tartozunk korunk tudományának, hogy fáradságos munkával elválasztotta a konkolyt a tiszta búzától, a zsidó sovinizmus vallásos megnyilatkozásait, az isteni szellem örökérvényű munkájától. Miben állott e munka? Az Istennek a maga Szentlelke által történő olyan irányu működésében, mellyel az embert rávezesse, hogy fenséges hivatása abban áll, ha Istenéhez hasonlóan magát embertársai érdekében azok gondviselő eszközül áldozza. Ez eszme Mózesből indult ki, vagy egészen helyesen ezt kell mondanunk: az üdvözíteni akaró Isten Szentlelke benne és általa kezdte meg megváltói munkáját. Eszméikben, mint ugyanezen Lélek ihletett tolmácsai, a próféták lobogtatták a megváltás munkájának zászlaját tovább, míg végre Idvezítő Urunk, a mennyiben az egész emberiség közkinesévé tette az Isten csodálatos szeretete megnyilatkozásának tudatát, Megváltója lett a világnak. A kik pedig elhiszik, hogy az Isten Lelkének működése, illetve a gondviselés és tökéletes szeretet Istenének kinyilatkoztatása benne érte el tetőpontját s e hitőket az isteni kinyilatkoztatás követelményének az egyetemes testvéri szeretet munkálásával megpecsételik, ezek lesznek az ő megváltottai.

Vallásosságunknak és igaz keresztyéni voltunknak fokmértéke tehát mindig az, hogy a magunk képességeit és mindenirányu erőit mily mértékben használjuk fel a közös emberi boldogulás és boldogság teljessé tételére. De ha így van, akkor minden olyan társadalmi mozgalom, mely az emberiségnek, úgy az anyagi nyomor, mint a szellemi és lelki vakság alól való megszabadításán fáradozik, a legtisztább biblia és evangéliomi alapon áll s akik e mozgalmak önzetlen harcosai, összehasonlíthatatlanul becsületesebb katonái Idvezítőnknek, mint a külső ceremoniak üres szokásainak hajszolói. Ez csupán holt buzgólkodás, míg amaz élő és éltető tevékenység. Ebbe a táborba kell nekünk is állanunk. Szüntelenül csendüljön fülünkbe és rezdüljön át szívünkön Idvezítőnk szavainak igazsága: nem mindenki, aki ezt mondja: Uram, Uram, — megyen be a mennyországba, hanem aki cselekszi az én mennyi Atyám akaratát (Mát. 7, 21).¹

¹ Az érdeklődőt kérem, hogy közvetlenebb meggyőződés szempontjából sziveskedjék a jelzett helyeket megnézni magában a biblíában is. Együttal legyen szabad jelezni, hogy e tanulmányban képviselt theologiai, u. n. történet-kritikai felfogásnak tüzetesebben kifejtett rendszerét abban az „ótestamentomi vallástörténelem”-ben ismerteti meg az olvasó, melyet Isten segédelmével és kiadó esetén pár hónap mulva szándékozom közreboesátani H. P.

Hajdu Péter.

Egyházi adók behajtása.

Egyházmegyei közgyűléseken az esperesek gyakran kénytelenek panaszkodni arról, hogy az egyházi adók nemely egyházközségekben nehezen folynak be, vagy épen be sem folynak; aminek szomorú következménye, hogy az egyházközségek képtelenek fedezni a kiadásait, sőt képtelenek fizetni behivatalnokait is: úgy hogy például a bihari egyházmegyében az 1907-ik évről tizennégy egyházban nem kaptak ki a lelkeszek fizetéseiket.

Hol e bajnak forrása?

Hiveink szegénységében? A vagyontalanság, nem az igazi ok. Tapasztalhatjuk, hogy a legbuzgóbb adófizetők között ott vannak a legszegényebb emberek, fizetik hűségesen parberőket, egyházi adójukat, tandíjukat stb. S ha mégis a vagyontalan osztályból kerülnek hátralekossok, ezekkel szemben úgy a behivatalnokok, mint az egyház presbyteriuma szívesen gyakorol melányságot s legtöbb esetben leírják hátralekukat.

A hátralekok numerusát az egyház közönyös, vagy épen roszakaratu hivei emelik. Ahol a nembanomság, a roszakarat túlságosan elharapodzott, ott ijjesztő a hátralekok összege is. És ez a nembanomság, ez a roszakarat ragados; nem aszerint, amint szegény-e valaki, hanem ragados a szomszéd, a rosz példa utján. Megfigyeltem, hogy amint egyik esztendőben egy, különben vagyonnal bíró hívem hátralekos maradt, a másik évben már mindkét szomszédja követte a példát. Am ha valamelyik utca részén egyházi adó hátralekért végrehajtás történt, a rá következő évben azon a környéken fizetes-keszebbek lettek hivesek.

Az egyházi adóhátralekoknál is csak a törvény erejű végrehajtása segíthet.

S azt mondjuk, ha baj van, annak oka, hogy hiányzik a kellő szigorúság.

Hiányzik sokszor az egyházi előjárónál. Van hely, ahol alig van gondoskodás az egyházi adó beszedéséről, a gondnok nem sokat törődik hivatalával, a lelkes nem elég erélyes egyházkormányzó s túrik a hátralekokat évről-évre. Néha közbe játszik a népszerűség hajhászása is. No, mert igaz, hogy ha hajtják az egyházi adót, szidják a papot.

De hiányozhatik ez a szigorúság a világi hatóságnál is. Az egyház előjárósága — a sikertelen intések, felhívások után, — megkeresi a község előjáróságát, hogy hajtsa be az egyházi adó hátralekot. Arról nem szolok, hogy ahol a jegyző és lelkes nem értik meg egymást, ott mindjárt megkezdik a községhez az egyháziak kisebbitését, szólván ilyen formán: no lám! mindig zaklatják a hiveseket, mintha nem volna elég adó! Megteheti a községi előjáróság a lépéseket a behajtás végett a legjobb akaratúval, de sokszor csak a jó akaratú, a kísérletezésnél marad. Zalogot csak ír, de nem szed. A hátralek marad behajthatatlan. De ha aztán valamelyik egyház ezzel nem elégszik meg, hanem az előjáróságot az esperes és alispán útján erélyesebb eljárásra készíti, kész a neheztelés.

A világi hatóságoknál igen sokszor találkozunk ügyeink iránt érzéketlenséggel, mert nem ismerik törvényeinket, nem tudják kötelezéseiket az egyházi adók behajtása terén. Országos törvények, általános érvényű rendeletek az egyházi követelések behajtását nem szabályozzák.

Idejen való tehát Dr. Zolnay Jenőnek, Pest vármegyei tiszti főügyésznek, e kiváló jogi és közigazgatási szaktekintélynek a Magyar Közigazgatás folyó évi október 18-iki számában közrebocsátott cikke.

Az „Egyházi követelések behajtási”-ról szólván, leírja az eljárás rendjét. Felvilágosítja a községi előjárókat, hogy — különösen a reformátusoknál — az alsófoku egyházi hatóság közvetlen keresi meg az adóbehajtási ügyekben a községi hatóságot. Ha t. i. a már esedékesse vált egyházi adót az egyház nem képes behajtani, s az adós hives az egyház helyi szokása vagy szabályzata szerint előre bocsátott felhívás (megintés) dacára sem teljesítik kötelezettségüket: akkor előtérbe lép a politikai hatóság jogi kötelessége (jus advocatiae). Az egyháznak ugyanis nem lévén végrehajtási hatósági (hatalmi) jogköre: támogatás, illetőleg jogai érvényesítése végett a világi hatósághoz fordul, amely köteles az egyházak idevonatkozó megkereséseit teljesíteni. Hangsúlyozta, hogy a politikai hatóságok az egyházak határozatait felül nem vizsgálhatják, csak abból a szempontból: vajjon az az ügy, amelyre a határozatok vonatkoznak, nem a világi hatóság ügykörébe tartozik-e? Tehát az adóhátralekokról szóló kimutatást felül nem vizsgálhatják. Amde az egyházi előjáróság is köteles gondoskodni, hogy az egyházi követelések behajtása érdekében tett megkeresések és mellékletei szabályszerűen legyenek kiállítva (pecsét alatt, aláírva, a számszámok tisztán, vakarások, kihuzások nélkül.) Reá mutat a református egyház törvénykönyvének rendelkezésére, mely szerint ha a községi hatóságnál a megkeresés sikere nem vezetne, az illetékes esperes a törvényhatóság első tisztviselőjét keresi meg. Ez az első tisztviselő aztán elrendeli az egyházi határozat végrehajtását, illetve a követelés behajtását. Az előjáróság a követelést az 1883. évi XLIV. t.-c. 57 és következő szakaszaiban írt eljárás útján az adós ingóira eszközölt zálogolás s azt követő árverés útján hajtja be.

Imé, községeink előjárói nem egyházi hatóság képviselőjétől, de politikai hatóság, egy vármegyei tiszti főügyesztől hallgatják itt, hogy es miként kell eljárniok.

Sokkal fontosabbak, nagyobb figyelemre tarthatnak igényt Zolnay további fejtegetései. Mig az E. T.-hez adott kerületi Utasítások nem adnak utbaigazítást, miként kell eljárunk a hátralekok behajtása körül, addig Zolnay elmondja azt is, mi a teendő, ha a községi előjáróság buzózkodása csak a nemleges zálogolási jegyzőkönyvek halmazát termi meg.

A nemleges zálogolási jegyzőkönyveket az első fokú politikai hatóság hivatalból s közvetlenül a törvényhatóság közigazgatási bizottságához terjeszti fel. A közigazgatási bizottság meggyőződik arról, hogy a végrehajtás az ingóságokra sikertelen maradt s aztán elrendeli a kielégítési végrehajtást az adós ellen annak ingatlan vagyonára, ennek birói uton való kieszközlésével a tiszti ügyeszt bizván meg. A tiszti ügyész pedig a követelést az ingatlanokból birói uton a végrehajtási törvény szabályai szerint behajtja.

Ha a politikai hatóság ezt az eljárást nem tenné meg, ha a zálogolási jegyzőkönyvekkel megelegednék, Zolnay az egyházi előjáróságokat kioktatja, hogy miként juthatnak mégis követeléseikhez.

Az egyházközség szabályszerű s alakilag is hiteles kimutatások, vagy a kérvény szövegébe foglalandó követelési adatok es a pontos telekkönyvi adatok beje-

lentésével közvetlen a törvényhatóság közigazgatási bizottságától kérje azt, hogy a követeléseknek telekkönyvi biztosítását és a zálogjognak bekebelezését rendelje el. Az egyház jelentésében, vagy kérvényében a követelés jogcíme is megemlítendő (hogy pl. a párbér, egyházi adó stb.) A bizottság ez adatoknak véghatározatba való foglalásával erre megbizzza a teendők teljesítésével a tiszti ügyészt, aki hivatalból kebelezeti be a zálogjogot az egyházközség javára az ingatlanokra. E mód azonban csak a követelés biztosítására vezet, annak behajtása végett külön kell eljárni a fent leírt módon az egyház külön kérelmére. Ennek az az előnye mindenestre megvan, hogy az egyház kövelelése az ingatlanokra már eleve biztosítottatik s így a kielégítés az ingatlanokból később a nyert zálogjogi bekebelezés sorrendjében fog megtörténni.

Talán tulridegnek tűnik fel — mondja Zolnay — hogy egyházi követelések behajtása végett ily módon kelljen eljárni, nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy igen gyakran az adós képes ugyan, de nem akar fizetni és épen az ilyen adósokkal szemben szükséges ez, hogy a törvény ereje velük szemben érvényesüljön. Hozzateszi, hogy az ő gyakorlatában az egyházi követelés behajtása soha sem jutott annyira, hogy az ingatlan árverését meg kellett volna tartania. Az adósok vagy kifizették a tartozást, vagy ha arra valóban nem voltak képesek, úgy az egyház elengedte a követelést.

A Magyar Közigazgatás szerkesztősége felhívja az egyházi hatóságokat, hogy e nagyfontosságú ügyben észrevételeikkel keressék meg lapjukat. Bizonyára javunkra válna, ha egyházi jogtudósaink hozzászólnának e kérdéshez s bölcs tanácsaikkal segítségére sietnének a falusi gyülekezetek adminisztrálásával bajlódó lelkészeknek.

Furta.

Csernák Béla.

Pólya Pál végrendelete.*

Végrendelet. Én, Pólya Pál magánzó ref. lelkész, halálom esetére ép elmevel, nyugodt lélekkel személyemet s vagyonomat illetőleg az itt következőkben rendelkezem:

Holttestem mindaddig el ne temetessék míg az szagosodásnak nem indul. Ha lehet, boldogult szüleim sírja végibe temessenek el. Temetésennél pap és harangozó mellőztessék; a háznál három vagy négy éneklő pár verset énekeljen, azoknak fejenként 5 frt adassék; temetési költségekre 150 forintot rendelék, sírkőre 200 forintot hagyok összes költségeivel együtt. A sírkőre metszve ez legyen: „Itt porlik Pólya Pál magánzó ref. lelkész, született Rakos-Csabán 1823 március 17-én, meghalt s etc.“. A sírkő felállítását után kéressék fel a debreceni hely. h. v. főiskola énekkara és ha van zenekara, hogy egy nap reggelén raduljanak el Abonyba s az én és szüleim sírjok felett Kőlesey

* Pólya Pál nagy hagyományáról már hirt adott lapunk. Most magát a végrendeletet is közöljük, hátha masokat is tette s áldozatkészségre lelkesít a főiskola iránt melynek közalapjai immár nem képesek a terheket elhordozni. Szerk.

Hymnuszából és Vörösmarthy Szózatából énekeljenek néhány verset, a zenekar pedig játszana el a Rakóci- és Kossuth-indulókat. Szállítás, ellátás s tiszteletdíj költségekre 500 forint o. é. rendelék; ez ügybeni intézkedésre alább megnevezett végrendeletem végrehajtója kéri fel.

Vagyonom amiből áll, az alábbiakban elsorolom: Abonyba 231. szám alatt egy ház melléképületekkel és egy nagy kerttel; két szoba bebutorozva. Ágyneműek: 21 vankos, színesek és fehérek, négy dunyha, hat derékalj. Kanapék, székek, almáriumok, evőeszközök: 20 darab ezüstkanál, 6 pár kés, konyhán többféle vas-edények. Padláson, kamrában összesen 57 darab zsák, 3 nagy ponyva; továbbá könyvek, kamrában egy thékával s padláson egy nagy ládával. Asztali abroszok valami 8, számos asztalkendő, törülkező, 30—40 pár ing és gatyá; lepedő 15—20. Felsőruháim egy bunda, egy bekecs, négy Zrinyi-, egy Árpád-, egy magyar köpönyeg, több nadrág. — Két arany horgony óra, a nagyobb 53,350. számú, a kisebb 42,393. számú. Pénzek: Arany 58 darab, közte 2 darab kettős, 2 darab magyar. Ezüst pénzek: huszas 3064 darab, tizes 98 darab, egész tallér 80 darab, fél tallér 23 darab, az ezüst értékét régi pengő pénzbe számítva 1222 forint és 20 kr. Takarékpénztári könyvek: Pesti hazai első takarékpénztárnál Vecsey Gábor néven 1600 forint o. é., a Nagyabonyi takarékpénztárnál Peterdi Zsigmond néven 4100 forint, több, mint tíz évi kamattal, Pólya Pál néven 4000 forint tíz évi kamattal.

Ezen javaim felett ekkép rendelkezem: A ref. temető csöszének háromszáz forint évi kamatját hagyom s ezért tartozik szüleim s az én siromat gondozni, virágokkal ellátni, hantolni; s ez a háromszáz forint a helybeli takarékpénztárnál helyeztessék el s az arról szóló könyv valami biztos helyre tétessék. Régi csizmadiámnak, Lőrincz Gabornak is hagyok száz forintot. Az arany és ezüst penzek valami penzváltónál beváltandók s a többi pénzhez csatolandók. Könyveim vagy valami antiquariusnak adassanak el, vagy pedig a debreceni ref. főiskolába szállittassanak s az ifjak közt árverés útján adassanak el, a bejött pénz a többi pénzhez adandó. Halálom után minden ingó és ingatlan javaim árverés útján, többet ígérőknek adassanak el, minél előbb s az ezekből bejött pénz a többihez adassék. Mindezen pénzeket, kivéve a fentebb elhagyottakat, a debreceni ref. főiskolának hagyom, melynek magam is 1841—45-ig növendéke valék. Nem tudom négyes-e, vagy ötös kamatra lesznek elhelyezve ezen pénzek, de barmint legyen, kamatai száz forintos tanulói ösztöndíjakul hasznaltassanak fel, az itt következő módon: A történelem tanárának évenként adassék kétszáz frt, azért, hogy tanítványait a régibb és újabb történelemben előforduló nemzetek, népek szabadságáért, javáért küzdő lelkes nagy férfiak, hősök példájának követésére lelkesítő lángszavakkal buzdítsa, a kormányformák változásainál emelje ki, hogy csak az a nép a maga ura, szabad, önálló és független, melynek jól szervezett köztársasági kormányformája van; szóval előadásaiban hasson úgy az ifjakra, mint ezt az én időmbe a derék, tudós, híres Pécely József ur tette, hogy azokban az önzetlen, tiszta honszerelem tüze fellángoljon s idővel az iskolán kívül, készek legyenek hazájuk, nemzetük javáért lankadatlanul küzdeni. Az ösztöndíjban részesülendő ifjakban pedig megkívántatik, hogy legyenek magyarok, szép tehetségűek, jó magaviseletűek és szor-

galmasak s adják becsületszavukat, hogy majd kilépvén az iskolából, magyar hazájukat, nemzetüket hönyszeretve, annak érdekei ellen soha véteni nem fognak. Az ének- és zenekarnak száz forintot hagyok, egy magyaros zamatu, esendes vidámságu estély évenkénti tartására, melyen Kölessey himnuszából és Vörösmarthy szózatából néhány verset énekeljenek el, a zenekar meg játsza el a Rákóczi- és Kossuth-indulókat; végül helyettem és boldogult szüleim helyett a magyar nemzet boldogsága, szabadsága, önállósága és függetlenségéért üritsenek egy-két poharat; ugyanez alkalommal az énekkar vezetőjének (Cantus praeses) adassék évenként 25 forint az énekkar tagjai közül egynek szintén 25 forint, akár surshuzás utján, akár a többség ítélete szerinti legjelesebb tagjának, de minden évben másnak, a zenekar vezetőjének évenként 25 forint adassék; tagjai közül egyiknek ismét 25 forint adandó a feljebb irt módon. A tanulói ösztöndíjak közül egy az én nemző atyámnak Gyöngyösön 1831-ben elhalt Pólya Pál ref. lelkésznek neven legyen; a többi felerészben az én jóemlékü gyamatyámnak Dezső Ádrásnak nevét viselje, ki nagyabonyi ref. lelkész volt, másik fele az én kedves anyámnak, özv. Dezső Andrásné született Vecsey Zsuzsanna neven legyen. Ha pedig az az átkozott örökösödési adó, — melyet en az osztráktól önkényüleg behozott több indirekt adókkal együtt mindig szerettem volna annak az átkos 67-iki kiegyezési főmestereinek Deak Ferencnek és Andrassy Gyulának az orra alatt elégetni, mert akkor a szegény nép adóterheinek könnyítésére nem is hederitettek, csupán a gögös arisztokraták érdekeit támogatták, — ha mondom, az az átkozott örökösödési adó halálom után is érvényben lenne, akkor az ösztöndíjak kiadása mindaddig függesztessék fel, míg a megesonkult tőkét kamatai ki nem egészítik.

Szerettem volna megérni alvó nemzetem újra ebredését, hogy többekkel együtt én is egyet üthettem vagy legalább rughattam volna szerencsétlen nemzetem annyi kínos szenvedéseinek okozóján, a . . . németen, de ha már en ezt nem tehetem, tegyék meg helyettem azok, kiket én tanulói pályajukon segélybe részesíték.

Végrendeletem végrehajtójául felekérem a T. cz. Máté József helybeli másod jegyző urat, ötszáz frt. tisztelet díjat rendelve számára. Nagyon kérem, hogy híven, lelkiismeretesen hajtsa végre utolsó akaratomat.

A végrendeletek foganatosítására befolyó törvényes tényezőknek ismerve csiga lassuságu eljárását: kérem Máté urat, a végrehajtást erélyesen sürgetni, nehogy a késlekedés folytán hátramaradó javaim veszendőbe menjenek. Szükségesnek látom egyszersmint gondnokul kineveztetését kérni.

E végrendeletet irtam sajátkezüleg Nagy Abonyba 1892. május 26-án. Pólya Pál sk. magánzó ref. lelkész.

A hevesnagykunsági ref. egyházmegye közgyűlése.

Mint általában a protestánsok gyűlései mostanában, úgy az október 7-én és 8-án tartott fentirt gyűlés is az elégedetlenségnek kifejezője volt, mely manapság az egész protestantizmust áthatja s nyugtalansággal tölti el jövőjének helyzete feől. Az elfojtott indulat előelőtört, amint alkalom kínálkozott a megnyilatkozására,

szinte mondhatni kitöréshez készülő vulkán képét mutatván az egész magyar protestantizmussal együtt annak eme kicsiny része, egyik egyházmegyéje is.

Az egyháza iránti szerető félelem sugalta György Lajos esperes imáját, mely a vészekből szabadulást nem kér, vagy boldog megnyugvás utján reméli, hanem Krisztus erejétől várja. Gáll Kálmán helyettes gondnok rövid beszédben megnyitván a gyűlést, indítványozza a „Ne temere“ stb. elleni tiltakozást, mint amely házasságjogunkat sérti, a békességet megrontja és hogy eme tiltakozást a kerület és konvent utján küldjék meg a képviselőháznak, hangsúlyozván, bármiféle pápai breve, bulla stb. jus placeti-vel ellátását annak kiadása előtt. Egyben indítványozza, hogy a gyűlés Antal Gábor püspököt üdvözölje. Tetszéssel találkozott.

Meleg szavakban emlékszik meg az esperes Kiss Áron elhunyt püspökről, mellyel kapcsolatban több személyi ügy nyer elintéztést. Így dr. Benkő Albert alispán, Cihat Károly turkevei polgármester, Török Imre és Kövendy Dénes lelkészek, mint ujonnan választott tanácsbírák, felesküdnék. Sajnálattal vétetik tudomásul Mészáros Illyés legidősebb tanácsbíró nyugalomba vonulása, ki évtizedekig szolgálta ilyen minőségben egyházát. Az esperesi jelentés nem tud beszámolni a szektáriusokról, kiknek pedig „nagyobb egyházakban imaházai vannak s egyik-másik helyen tágas és modern épületben“. Hisszük, hogy az különös gondot fog képezni éppen most, midőn oly sok felől van megtámadva egyházunk. Nekünk egyedül Rákócifalván épült volna templomunk, de költség hiánya miatt azt is el kellett odázni. Tudomásul szolgál még több pénztári számadás, költségvetés, valamint a számvevőségek több üdvös indítványa az egyházmegyei számadások egyöntetívé tételére. A számadásokhoz azonban nem a konvent által megállapított normál költségvetést, hanem a számvevőségek által az egyházmegye egyházközségeinek viszonyaira tekintettel készített rovatos ívet fogadták el. Az egyházmegyei közigazgatási pénztár pénzét az egyes lelkészek ajánlata mellett 6 %-al kebelteti egyházak tagjainak is kikölcsönzik.

Kutas Bálint indítványozza a 257/1907. számú kerületi határozat elleni feliratot. A belhivatalnokok terményfizetését némely egyház ugyanis magasabban váltotta meg, mint ahogy az államsegély kérésénél számított, minek folytán az egyház a terménymegváltásra ráfizet, ha, mint a kerület rendeli, az idevonatkozó konventi értékelést tullepni nem szabad. A felterjesztés elfogadtatott.

Időközileg megérkezik dr. Tóth János államtitkár, eljött, bárha előbb mentegette is magát levélben, hogy nem tudja, ha családjában előfordult súlyos betegség megengedi-e megjelenését. Éppen a gömöri egyházmegye átirata volt szönyegen. Arról panaszkodik ez, hogy több egyháznak nem engedték meg az iskolai célokat szolgáló ingatlanoknak az egyház nevére átirását az 1868. XXXIV. törvénycikk 14. §-a alapján, holott itt pusztán az iskolai vagyion elidegenítéséről van szó. A protestáns iskolákkal szemben ezen szekularizáló törekvés méltán felháborodást kelthetne. Az államtitkár aztán megjegyzi, hogy a törvény ilyen magyarázatára 1904-ben jelent meg egy igazságügyminiszteri rendelet, mely azonban 8 hónappal ez előtt visszavonott. Az egyházmegye a gömöri átirathoz hozzájárulását mégis

kifejezte. Egész komolysággal fellépett továbbá a stóla-kárpótlás ügyében. A lelkészek kiadványozási stólája évről-évre fog s ime semmi jele a régi ígéret beváltásának. Felkérjük a kerületet a közbenjárásra. Az is méltánytalan, hogy az ingyenes népoktatásról szóló törvény folytán mindazon egyházak bizonyos összeget kapnak, melyek a tandíjat még megtartották, holott, amely egyházak nagy áldozatok árán behozták az ingyenes népoktatást, semmit sem kapnak. Így egyházmegyénk az ilyen egyházak számára is kér ingyen iskoláztatási segélyt.

Sokat vajdó kérdés a gyűlések tartása. A többség még mindig a vándorgyűlések mellett van, holott a most vendégül látó Kisujszállás három év alatt ötször látta az egyházmegyei gyűlést. Most meg egy gyűlést tartási alapot akarnak teremteni s a kérdés elkészítését egy bizottságra bízták.

Regi igazság, hogy a fehér asztal mellett jobban megnyilatkoznak a szívek. Magyar embernek meg különösen megnyílik a szíve barátkozás közben. Hogy ne tértek volna tehát vissza az általános hangulatot irányító témára az ebéd ideje alatti, végtelenül jellemző pohárköszöntőkben. A hivatalos dikcióktól eltekintve, először dr. Tóth János pengette meg a felajzott hurokat. A protestánsokról megfújta harci riadókról szól, amelyet fujnak hegyek tetején és az messze hallik a völgyekben, melyeknek jelentősége kisebb. Hallotta a „Ne temere“ elleni tiltakozást s annak elítélésében egyetért a gyűléssel. De vigyázzunk a harci kürtök fuvásával, nehogy magát az elárendü célt veszélyeztessük, hiszen tudvalevőleg tulerővel állunk szemben. A protestantizmus célja a teljes vallásegyenlőség, de hogy milyen eszközökkel küzdünk közjogi és választási harcainkban, az nem mindegy. Mint az igazi érdem jutalmazását tekinti a nagy tanácsbíróknak megválasztását s őket s az egyházmegyénktől megváló Mészáros Illyést élteti. A protestantizmus számbeli gyöngesége s ebből folyó ama következtetés, hogy a felidezendő harcban eszméinek bukniuk kellene, volt az a pont, melyet Sarkadi Nagy István, kunhegyesi lelkész megragadott. Tulfütött gépezethez hasonlít manapság a protestantizmus — mondá — mely, amint utját végzi, meg-megrezeg. Fáj ilyenkor azt hallani, hogy félni kell, nehéz az észet követni, mikor a szív parancsol. Ott, fent a magasabb körökben talán hűvösebb szellők fujnak, de — teszi hozzá merész fordulattal — az államtitkár ur itt közöttünk mindig meleg szívekre fog találni, ha azok a hűvös szellők kellemetlenné válnának. — Rögtön felelt Tóth János. Ugy igyekszik élni és dolgozni, hogy mikor szívének pihenésre van szüksége, azt megtalálhassa ott fent és alant. Ne higgyenek azoknak a „magasabb köröknek“, — amint nevezték — hidegségén, bizonyosága az, hogy készülöben van a „Ne temere“ elleni méltó felelet. — Az érdekes eszmecsereinek, melynek örvendetes eredménye az aláhuzott kijelentés, csak aztán az a felelet igazán megfeleljen a kihívásnak, Gergely Antal lelkész nagy tetszéssel fogadott beszéde vetett véget. A protestantizmus, mintegy öntudatlanságból felébredve, csak most látta be, hogy minden fegyvere a saját hátán puffant el. Neki ártott a népoktatásügy reformálása, a liberális törvényalkotás az elmúlt évtizedekben, mert szegénysége, gyöngesége miatt nem bírta a versenyt; az újabb vallási fellendülés sok tekintetben ellene irányul szintén. Nem csoda, ha saját fegyvereit az egyenlőtlen versenyben ekként

maga ellen fordítottatni látván, időnként a harci kürtnek formátlan, nem harmónikus hangjait hallatja. Örömmel lát olyan férfit, mint az államtitkár ur, a vezetés szerepében, üdvözli őt, mint a küzdő protestantizmus egyik vezérét.

A délutáni időt a bírósági ügyek foglalták le. Valóban ideje volna ezt az abusust megszüntetni, hogy bírósági tárgyalások miatt az egyházak nagy költségbeverésével, az egész egyházmegyének két napig, sőt lelkészi értekezlettel három napig kell a gyűlésen maradni. 10—12 tanácsbíró kényelme semmiképpen sem indokolja ezt, a közgyűlési tagoknak pedig végighallgatni az egyes egyházak szennyését, hogy Abádon a tanítót elakarják csapni, Turon a presbyterek vádaskodnak egymás ellen stb. egyáltalában nem lehet kényelmes.

Az egyes egyházaktól telterjesztett ügyek közül fontosabb volt a mezőturi díjlevél megváltás. Helyeslik a természetbeni fizetések megváltását s a lelkészi állások egyenlősítését, de a javaslat bővebb kidolgozása végett visszateszik azt a presbyteriumhoz. Jóváhagyják a mezőturi főgimnáziumnak 100,000 koronás kölcsönét torna- és rajzterem építése céljából. Terményt vált meg Kunhegyes, Kisujszállás, új adókulcsokat fogadnak el Tiszaroffon, építkeznek Szalókon, Kisszálláson. Madaras indítványozza, hogy a nyugalomba vonult behivatalnokok is kapjanak temetési átalányt. Végül a gyűlés több segélykérvénynek elintézésével véget ért.

L.

A felsőszabolcsi ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Kisvárdában, 1908. október hó 19-ik napján tartott meg az őszi egyházmegyei közgyűlés, a traktus minden tájékról egybegyűit tagok szép részvétele mellett.

Első nap a tanácsbírói kar tartotta meg délelőtt tanácskozását, hol a bizalmasabb természetű ügyek felett folyt eszmecsere s a kiadandó segélyek s azokért való kérvényekre nézve történt megállapodás.

Délután, a több mint 90 pontot magában foglaló tárgysorozat főbb tárgyait tartották meg a szokásos előértekezleten s az így megtörtént megállapodás eredménye vétetett aztán a közgyűlés plénuma elé, ahol azok majdnem változás nélkül fogadtattak el.

Október 20-án, reggel 9 órakor kezdődött a tulajdonképeni közgyűlés, mely bővelkedett meglepetésekkel, olyanokkal, melyek örvendetes jelei az időnek is, de volt amely sajnosan érintette a közgyűlés tagjainak lelkét és szívet.

Főesperesünk buzgó imádságban kérte az Isten áldását és segedelmét a tanácskozásra s üdvözölte a megjelenteket, sajnálattal hozza tudomására, hogy szeretett egyházmegyei gondnokunk, az őt ért váratlan baj miatt, gyűlésünkön részt nem vehet s indítványozza, hogy a legidősebb tanácsbíró Vay Péter ur kéressék fel a társelnöki szék elfoglalására, ki is azt éljenzések között foglalta el.

A tagok számbavétele után Vad Mihály megválasztott e. m.: egyházi tanácsbíró Vad János e. m.: egyházi aljegyző és dr. Nagymáté András nyiregyházi

ügyvéd, mint e. m. tagja, jegyző tették le a hivatali esküt s ajánlották magukat arra, hogy a megtisztelő bizalmat az egyház iránti hűséggel és ernyedetlen munkássággal fogják meghálálni.

Hidegh József e. m. főjegyző betegeskedésére való hivatkozással, állásáról ismét lemondott. A közszereletben álló, igaz papi lelkületű s munkás férfiut nem tudta elválasztva látni magától egyházmegyei gyűlésünk s lemondását el nem fogadta, hanem addig kérlelte, míg engedve az iránta újból megnyilvánult szeretetnek, azon szavakkal hajolt meg a közkívánat előtt „Legyen meg az Ur akarata!”

Ezekután az esperes időszaki jelentés olvastatott fel, amely méltóképen emlékezett meg egyházkerületünk elhunyt jeleseiről, azok között elsőben is b. e. Kiss Áron püspökről, a kinek emléke jegyzőkönyvünk lapjain örökítségük meg s az elhunyt nagy férfiú elvesztése feletti fájdalmát a gyászoló családnak megküldendő részvétiratban fejezi ki.

Nagy István volt érmelléki esperes elhunyt feletti bánatának az e. megyéhez küldendő részvét iratban kíván kifejezést adni. Ugyancsak Kiss Albert debreceni és Garzó Gyula gyomai lelkészek elhunyt feletti mély fájdalmának adott kifejezést s azt az egyházmegyékkal közöltetni határozta közgyűlés.

Sesztina Jenő ur s neje Csanak Margit urnő, Debrecenből édes atyjuk b. e. Sesztina Lajos ur emlékére a lősupetvári egyháznak saját költségükön több mint 50 ezer korona költséggel egy új templomot és tornyot építettek, mely fejedelmi adományt külön iratban kívánja megköszönni. e. megyei közgyűlés s annak átadását az esperes és pondnok urak által, az egyházkerület képviselőiből álló küldöttségre bízta. Ritka példája ez is mai nap az anyaszentegyház iránti szeretetnek és a gyermeki hálának. Vajha minél többen követnék e felemelő példát.

Elismerését fejezte ki a közgyűlés az orosz egyházzal szemben is, azért az áldozatkészségért, hogy 8 ezer korona költséggel templomát kijavította s ahhoz megfelelő tornyot építtetett.

Lorántházán br. Podmaniczky Géza és neje gróf Degenfeld Berta öngyméltóságuk nyolcezer korona költséggel, melyhez az egyház hívei hatszáz korona fuvar teljesítésével járultak, egy modern iskolát építettek az egyháznak, saját költségükön, megfelelő melléképületekkel és diszes kerítéssel. Egy igen előrelátó kikötés tételét a kegyes építők részéről és ez az, hogy az egyház az ő tulajdonjogának elismerése végett fizet évi egy koronát, mert ha az iskolákat az állam államosítaná, azt az épületet és beltelket el ne vehesse. A kiváló szép adományért külön írásban fejezi ki egyh. m. közgyűlés köszönetét és elismerését.

Szintén jól eső érzéssel és elismeréssel vétetett tudomásul a kisvarsányi egyháznak azon cselekedete, hogy templomát 7 ezer korona költséggel kijavította.

Köszönetét fejezte ki Diner Gyula anarcsi lakosnak, aki ezer korona költséggel egy torony órát csináltatott. Az illető nem is hitfelekezetünk tagja, az adománya annál inkább megérdemli az elismerést.

Az elismerésre méltóknak jelentette még az időszaki jelentés Mikolai György gyulai főjegyzőt és lelkes főgondnokot, az iskola és orgonára tett 300 kor. és Schrara Károly ottani lakost 600 korona adományáért. Mindezekért örömmel fejezte ki köszönetét a köz-

gyűlés s azt velők jegyzőkönyvi kivonatban közölni határozta.

Az örvendetes és lelket felemelő jelentések után szomoruan értesülünk az egyh. megyében működött lelkésztestvérek elhunytáról. A 81 éves Végh János berkeszi lelkész és a 27 évet élt G. Nagy Béla tétli lelkészek dőltek ki a mi sorainkból. Közgyűlés fájdalomának kifejezése mellett emléküket jegyzőkönyvében örökíti meg s jegyzi fel abba életrajzi adatait.

Tudomásul vétettek, hogy a hivatásáról több lemondott, Biró János anarcsi lelkész a hazát elhagyta és Porzolt Ernő, aki lövösi állomásáról lemondott és Amerikában vállalt lelkészi hivatalt.

Az avarcsi lelkészé megválasztott s már be is erősített Porzolt István beköltözött és beiktatása megtörtént. Az őrladányi egyház lelkészi állásra egy pályázó jelentkezett, de akmányai rendben nem találtatván, pályázatot kellett hirdetni.

A tanítók személyében több változás történt s ez már úgy látszik folytonosan így lesz, mert az államhoz vágnak és mennek többen.

A jelentés letárgyalása után Sárkony András indítványára, egyhangú lelkesedéssel adott kifejezést a közgyűlés az esperes iránti bizalmának és szeretetének azon meghurcoltatásokkal szemben, melyet egy itteni lelkész által hirlap útján is meghurcoltatott és annak jegyzőkönyvben ad kifejezést s annak kivonatát az egyetemes konventhez s azon lapokhoz is megküldi, amelyek őt méltatlanul meghurcolták.

Esperes mély megindulással köszönte meg a veleszemben kifejtett bizalmi nyilatkozatot s azt teljesen elégnék tartja minden méltatlan bántalmazásért, amely őt érte. Férfis komolysággal és meggondoltsággal jelentette ki, hogy esperesi hivataláról lemond, mert a dolgok nagyon megszorodtak és ő már elfáradt, családi körülményei is megváltoztak, gyermekeit szárnyra bocsátotta s maga maradt. A munkát úgy végezni, amint kívánna nem tudja, azért az esperesi hivatal jelvényeit leteszi a gyűlés asztalára s kéri annak elfogadását. Megköszönte a támogatást, melyben részesítették s különösen Genczy Albert e. m. gondnok mint elnök társával szemben fejezte ki, akivel 12 éven át a legjobb egyetértésben munkálkodott. De köszönetét fejezte ki az e. m. tisztviselői karának s mindazoknak, akik őt támogatták.

A nagy meglepetésből felcsudva a közgyűlés, a lemondást nem fogadta el, hanem kérte az esperest, hogy állásában maradjon meg. Miután pedig lemondásához megmásíthatatlanul ragaszkodott, azon megállapodás jött létre, hogy állását a társadalmi e. m. közgyűlés idejéig megtartja és pedig azért, hogy az egyházmegye kettészakítása tárgyában beadott indítvány keresztül vihető legyen s abban az egyházmegyét az ő lemondása ne gátolja.

Ezután vétetett tárgyalás alá a Nagymáté Albert által készített s több mint 30 aláíróval ellátott s kellelőleg megokolt azon indítvány, hogy a magyarországi legnagyobb egyházmegye, az e. törvény I. t.-c. 49. §-a alapján kettéválasztassék s annak keresztül vitele végett az egyházkerületnél a lépések megtételessenek.

(Folyt. köv.)

Rác Gyula.

Van-e valami jelentősége a világi felsőbb bírósági elvi határozatoknak?

E cím alatti dr. Tüdös István tollából lapunk f. évi 44. számában megjelent cikkre Benedek Sándor közigazgatási bíró s a dunamelléki ref. egyházkerület tanácsbírájától következő felvilágosítást kaptuk:

Az 1896. évi XXVI. törvénycikk 24. §-a értelmében csak a döntvényekben foglalt elvi jelentőségű megállapodások azok, amelyeket a közigazgatási bíróság követni köteles. Soóvány Ferenc 1890. évi gyűjteményében 1484. sorszám alatt közölt határozat azonban nem döntvény, hanem egy konkrét ügyben hozott ítélet, amely jogformát nem képez s különben sem a közigazgatási bíróság, hanem a volt közigazgatási bíróság hozta. Ezt tehát a közigazgatási bíróság követni nem tartozik.

Ami az 1868. évi XXIII. törvénycikk 21. §-át illeti, mely szerint a tudományi, közoktatási és közjótékonyossági célokra tett hagyományok és ajándékozások illetékmentesek, a közigazgatási bíróság e szakaszt tényleg nem tartja az egyházak és a templomok javára tett hagyományokra és ajándékozásokra alkalmazhatónak, mert az egyházak és templomok vallási és felekezeti célokat szolgálnak. A közigazgatási bíróság ezen joggyakorlata azonban egyaránt vonatkozik az összes felekezetekre és az összes templomokra, tehát nem csupán a protestáns felekezetekre és ezek templomaira. Ennek bebizonyítása céljából szabad legyen a következő határozatra hivatkoznom: Berde Mózes egyházi és iskolai célra egy összegben tett hagyatékának csak az iskolai célt szolgáló felerésze illetékmentes (14,984—1899.). Hítfelekezet részére, templomi órára és orgonára tett hagyomány illetékmentességben nem részesül (9756—1900). A kanonokok hagyatékából az egyházat illető egyharmadrész illetékköteles (7442—1901.). A nepomuki Szent János-szoborra, a plébániai templomban a szent sir világitására és templom díszítésére tett hagyományra illetékmentesség nem igényelhető (16,632—1901.). A Budapest Lipót-városi r. kath. bazilika építési alapja javára tett hagyomány illetékköteles (4100—1903.). A Budapest belvárosi róm. kath. templomalap javára szolgáló hagyomány illetékmentességben nem részesül (4275—1903.). — Az izraelita Kahanische imaházat, az önvilágítási és körülmetélési egyesület illetékköteles (23,274—1903.). A Talmud-Tóra imaház részére tett hagyományra illetékmentesség nem igényelhető (23,183—1903.).

Ezek azt hiszem elegendő támpontot nyújtanak annak tárgyilagos megítélésére, hogy a felmerült kérdéssel kapcsolatban helyes volt-e felekezeti szempontokat felvetni s a közigazgatási bíróság protestáns bíráira hivatkozni.

Az első európai baptista kongresszus.

Bennünket, magyar protestánsokat rendkívül érdekelt az az első európai baptista kongresszus, amely folyó évi augusztus 29-től szeptember 3-ig Berlinben lefolyt. Képviselve voltak ezen a magyarországi baptisták is. A kongresszusnak a célja az volt, hogy a különböző kontinentális baptista csoportokat összekötésbe hozza az angolországi baptizmussal. Egyik főcélja volt, hogy a baptisták szervezetét Magyarországon és Oroszországban, ahol erősen gyarapodnak, meg-

alkossa és némely szirteken (sic!) átvezesse. Együttal a legközelebbi világ-kongresszusra terv készítették a tisztán katolikus országok evangelizálására. Emellett tanubizonyoságot akartak tenni az egymástól távollakó baptisták testvériességéről ama veszélyekkel szemben a jelenkor protestáns életét fenyegeti. A baptizmus — ugymond a kongresszus vezető — erősen ragaszkodik az új testamentumhoz s lelkesedik Jézus Krisztusért; elítéli az élettelen szertartásokat, a mindent eltipró papuralmat. A baptizmusban meg van testesülve a liberális, demokratikus és testvéries keresztyénség s éppen ezért képes megnyerni a tömegeket, amelyek a hagyományos, az állam fennhatósága alatt levő, konzervatív egyházaktól elfordulnak.

Míg az angol baptizmus csaknem 300 éves történetre tekinthet vissza, addig a kontinensen ez a mozgalom alig 75 éves. Itt Oncken volt a zászlótartó, aki 1834-ben kezdte meg a munkát Németországban és lassanként átültette azt Svéd-, Dán-, Oroszországokba, Hollandiába, Ausztria-Magyarországba, továbbá Svájcba. A baptisták jelenlegi (1907.) számát Európában a következő táblázat mutatja:

Nagybritánia	— — — —	429877	tag	587160	vas. isk.
Svédország	— — — —	48166	"	44550	" "
Németország	— — — —	38181	"	24000	" "
Oroszország	— — — —	125006	"	12068	" "
Ausztria-Magyarország	— — — —	16529	"	5155	" "
Dánia	— — — —	4013	"	4506	" "
Norvégia	— — — —	32.8	"	1900	" "
Franciaország	— — — —	1793	"	926	" "
Itália	— — — —	1591	"	2191	" "
Schweiz	— — — —	1111	"	959	" "
Románia és Bulgária	— — — —	356	"	406	" "
Spanyolország, Belgium	— — — —	345	"	180	" "

összesen 671822 tag 696209 vas. isk.

A részvétel a berlini kongresszuson várakozóan felüli volt. Anglia 600, Oroszország 100, Svédország, Dánia, Norvégia 100, Magyarország és Románia 80 képviselőt küldött, míg Franciaország, Hollandia, Svájc, Italia 40 kiküldöttel volt képviselve. — Az elnökséget dr. Clifford (London) és Lehmann szerkesztő (Russell) vezették, míg az egyes gyűléseken a különböző nemzetek képviselői elnököltek. A kongresszus nyelve német és angol volt.

A fogadó estélyt aug. 29-én Lehmann szívélyes üdvözléssel nyitotta meg. Majd a különböző nemzetek 15 képviselői beszéltek s minden beszéd után az illető szónok honfitársai helyükről felemelkedtek s egy egyházi éneket énekeltek el anyanyelvükön. — Különösen nagy tetszéssel fogadták Brown londoni lelkész beszédét) aki hangsúlyozta, hogy mint békekövetek jöttek Berlinbe s bár a maguk elveire, mint baptisták büszkék, de azért minden keresztyént szeretnek. A kongresszus alkalmával Berlin összes baptista imaházában délelőtt, délután ünnepi egyházi beszédek tartottak. — Ezenkívül a keresztyén ifjusági egyesületben (Wilhelmstrasse) angol és az első methodista kápolnába (Junkerstrasse) francia istentisztelet volt. Este 11 helyen gyülekezeti ünnepély rendeztetett, a hol a „baptizmus hőseiről“ beszéltek.

Az első ülésen dr. Clifford megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy a kör megérett oly keresztyénség számára, amely híven a bibliára támaszkodik. Híven hisznek a sacramentizmusnak, amelyek a keresztyén-

ségnek gondolni kell a socialis feladatokra is s ki kell bontakozni a kapitalismus karjaiból, mert az evangelium úgy jött a világra, mint öröndetes üzenet a szegények számára. Ezen beszédet több barátságos érzelű testületek (ev. Alliance, Kongregationalisták, Methodisták, Üdvhadsereg) üdvözletei követték. A hatóságok a kongresszus internationalis jellege miatt a meghívást nem fogadták el. Majd ezen themáról: Krisztus a mi hitvallásunk központja! Hesswandsbeck, aki előbb az országos egyház lelkesze volt s most tanító a hamburgi baptista szemináriumban ezeket mondta: Minket baptistákat nem vádolhatnak többé értelmetlenséggel és tudatlansággal; nem a keresztséggel, hanem a Krisztusban való hittel áll vagy bukik a mi gyülekezetünk. Tiltakozunk minden emberi hitvallás ellen, mint amelyek inkább élesztették, mint csillapították a harcot s elévültek, használhatatlanná váltak, mihelyt a harc körülöttük megszűnt; tiltakozunk minden pápaság ellen. Mi megakarjuk mutatni a világnak, hogy a keresztyénség nem egyenlő az egyházzal s nincsen kötve semmiféle állami es socialis konstellatiókhöz, hanem az evangelium a lélek és a test szükséglete. A mi előjogunk az, hogy a kereszt hordozói, a szabadság apostolai, az elnyomottak barátai, Isten országának hírnökei legyünk.

A második ülésen Oehra (Kristiania) elnöklete alatt s Schakespeare (London), a világ szövetség főtitkára a nagybritanniai, Gieselbusch (Berlin) a németországi, van Beck (Stadtscanal) a hollandiai baptismusról adott értesítést. Newmann (Texas) pedig úgy beszélt a baptistákról, mint a lelkiismereti szabadság harcásairól.

A harmadik ülésen a brit parlament tagja, White értekezett ezen tárgyról: A baptista alapelvek befolyása a keresztyén jellemképzésre. „Midőn — ugymond — erős lábakkal állunk a földi életben s örömmel teljesítjük kulturális es állampolgári kötelességeinket. Hogy azonban a baptista a legtöbb kérdésekben függetleníti magát az emberi hatalmaktól, férfias jellemre mutat es a szabadság, mely őt kötelezi, hogy gyülekezetének minden szükségletére adományozhasson, a legtöbb áldozatkészségre vezet a szeretet kimutatásánál, a nyomor enyhítésénél”. — Ugyanezen a gyűlésen referált Hermann (Berlin) a munkáskérdésről es a keresztyén ideálról. Lübeck (Lodz) pedig a baptistákról es a világkérről. Szerinte a baptismus nem alapszik a fegyverviselés megtagadásában, mint néhány rokon szokta. A baptisták hű hazafiak.

A negyedik ülés a gyülekezeti közös ügyekkel foglalkozott: Modén (Stockholm) Skandinaviáról; Pavlov (Odessa) Oroszországról; Vinkent (Páris) Franciaországról; Balogh (Hajduböszörmény) Magyarországról es dr. Whittinghill (Róma) Itáliáról referált.

Az ötödik ülésen délelőtt, amidőn a baptisták külmisziójáról volt szó, Brozo (London) elnökölt, délután pedig a nevelésügyi kérdések tárgyalásánál Mayer (Budapest) vezette az elnökséget. Rushbrooke (London), aki teljesen érti a német nyelvet, ezen themáról beszélt: a baptisták elvei a nevelésben. A baptisták elismerik az állam jogát a világi oktatásban, de erélyesen védik a lelki szabadságot. Mint az egyház es az állam szétválasztásának a képviselői valamelyes elméleti iskolai hitoktatással szemben közömbösen viselkednek, sőt inkább óhajtják az iskolából kizárni a biblia okta-

tását, minthogy az vallásilag közönbös tanítók kezében legyen. Ennélfogva komoly kötelességévé tétetik a családnak es a gyülekezetnek, hogy a bibliát, mint legjobb nevelő es olvasó könyvet az ifjuságnál hasznosan értékesítsék abban a tudatban, hogy a vallást nem tanulni, hanem átélni kell. Russ (Lipcese) azon gyülekezeti intézményekről beszélt, melyek Németországon az ifjuság vallásos neveléséről gondoskodnak: vasárnapi iskola, ifjusági egyesületek, katonai es tengerészeti missió es az évek óta sikerrel üzött evangelisatio az akadémiái ifjuság között.

Az esteli gyűlésen Newton értekezett ezen themáról: „A baptismus es a modern világnézet”, az értekező azt fejtegette, hogy a baptismus egyáltalában nem ellensége annak, ami modern. Hogy azonban ezzel a felfogással nem mindenik baptista ért egyet, mutatja azon körülmény, hogy Gerdtell (Marburg), akinek a correferátumot kellett volna tartani ebben a dologban, az utolsó órában lemondott, mivel megbotránkozott néhány angol szónok liberalis theologiai felfogásán.

A hetedik gyűlésen a feminista kérdés es a baptismus jözőjéről volt értekezés, míg a nyolcadik gyűlésen a kiküldött képviselők zárt értekezlete volt. Érdekes itt megemlíteni azon tervet, mely szerint Közép-Euróban, valószínűleg Berlinben a baptista predikátorok kiképzése végett egy philosophiai es theologiai felsőbb iskolát állítanak fel.

Ezután következett a záró ülés, amelyen Clifford ifju tüzzel beszélt az ő kedvenc themájáról az egyházzal es az állammal. Az ember fejlődés feltartóztatatlan folyama — ugymond — el fogja seperi az államvaláskat, de az evangelium annál szabadabbban fogja kifejteni áldosis hatását a népeken, hiszen Krisztus a gyülekezet feje győzelemre es szabadságra vezérel. Majd Peters (Hamburg) szólt az új testamento ni gyülekezetéről, amely a dualismus es római katholicismus teljesen kivetkőztetett eredeti alakjából, de a reformatio óta különösen a szabad egyházakban újra él. — Közös énekléssel es imádsággal ért véget az első baptista kongresszus, amely legközelebb Stockholm-ban fog összejönni.*

A német protestáns egyház érthető okokból figyelemre se méltatta a kongresszust es még azon német lelkészek is, akik oly lelkesedéssel vettek részt az angolországi lelkészi kiránduláson, Berlinben teljesen visszahúzódtak. Maga Dryander udvari lelkész, aki Londonban az Albert-csarnokban azon ígretet tette dr. Cliffordnak, hogy Berlinben átengedi predikálás végett szószerkét, nem válhatta be szívére, mivel a felsőbb nyomásnak engedni kellett; pedig az európai szabad egyházi mozgalom nagy sikerével es célzatával megérdemli minden egyházi férfi komoly figyelmét. Ez a mozgalom ma már lassanként kilép sötét rejtekéből s tagadhatatlan bizonyos jelentőséggel bír különösen a protestáns egyházi állapotok alakulására.

Veress István.

* A kongresszusnak teljes értesítője az egyes nemzetek kiküldöttjeinek referatumaival rövid idő alatt megjelenik S. G. Oneken Nachf. Kasselben. Már megrendeltem s rövid idő alatt be tudok számolni e lap tudósítói előtt, hogy Meyer es Balogh magyarországi kiküldöttek mit beszéltek rólunk a kongresszuson.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Nyílt levél nagyságos Dr. Baksa Lajos urhoz, mint az egyetemes konven előadójához. Az E. T. III. t.-c. 12. és következő szakaszai világosan előadják, hogy a súlyos adóteher alatt nyögő egyházaknak miként lehet „évi segélyben” részesülni, terheik könnyítése végett. Szent örömmel és lelkesedéssel üdvözlöttük annak idején e valóban üdvös intézkedését a törvénynek mindnyájan, kik már régen fájdalmas szívvel tapasztaltuk, hogy az egyház iránti szeretet, meghülése, az istenisztelet gyakorlásának megszűnése igen sok hiveinknél mint áll egyenes arányban a súlyos egyházi terhek viselésével.

Örömmel üdvözlöttük e törvényt, mint egy jobb korba bevilágító csillagot, mert abban a reményben voltunk, hogy a törvényt annak alkotói nemcsak megtarthatják, hanem meg is tartják. Buzgósággal, szorgalommal, egy jobb jövőbe vetett erős hittel, mint annyi sok egyház, úgy az én kis idegen nemzetiségek közé ékelt egyházam is hozzáfogott az alapozó munkához és öröm volt látni, hogy szegény hiveim mily mennyei gyönyörűséggel fogadták az adócsökkentési segélyek alapját képező, az E. T. III. t.-c. 13. szakasza a) és b) pontjában foglalt amaz adókulesot, mely régi, súlyos terheiknek több mint felét levette megterhelt vállalkról. Munkánkkal elkészültünk, az újévre már az illetékes első fórumon volt, a konventi bizottság letárgyalta, sőt a magas konvent ez év június hó 30 án meg is állapította a nyerendő segélyt. Igaz, hogy a bizottság simított munkánkon vagy ezer koronányit, igaz, hogy a magas konvent sem akart elmaradni e „nemes” munkában és a mi erőteljes, kövér leányzónk vézna, erőtelen leánykává fejlődött vissza az „atyai” kezek között: de azért örömmel láttuk megállapítását azon évi 1752 kor. 39 fillérnek is, mely szegény egyházunkra nézve valódi megváltás volna. Közben szedtük, sőt be is szedtük az új adókules szerinti adót. El is ment az szépen. Most már semmi jövedelmi forrásunk nincsen. Két tanítóm, velem együtt fizetetlen. A tél teljes erővel beköszöntött. A zsiros bődön kiürült. Az őszi vékony ruha már hideg. Az iskola fütetlen. Az egyházat zaklatják mindenfelől a fizetni valók miatt és az a megváltó segély még mindig vajjon hol késik az éji homályban?! És ha karácsonyig meg nem kapjuk azt, a szeretett ünnepe nekünk a szeretetlenséget fogja hirdetni és midőn majd ó-esztendő éjszakáján az éjfél óra kondulása egy év elmulását fogja hirdetni másoknak, nekünk saját elmulásunkat is kongani fogja szív-szakgatóhangokon. És mi vérző szívvel bár, de kénytelenek leszünk új esztendő első napján templomunk és iskoláink bezárt ajtomak kulcsait felküldeni a magas konventnek, én pedig majd tanítómmal és családainkkal együtt elbolyongunk valahova oda, hol az édes anya nem fojta meg saját gyermekét. Mindezeknek elmondása után alázatos szívvel azon kérést intézem a nagyságos előadó urhoz, méltóztassék e lap hasáblain tudunkra adni nekünk, a már kiutalt segély után epedő szívvel várakozó egyházak papjainak, hogy ez év végéig megfogjuk-e kapni azt?! Higyje meg a nagyságos előadó ur, a választ sokan várják remegő szívvel. Mártonfalva 1908. nov. 9. Ajtay Jenő ref. lelkész.

— Nyíltkozat. Dr. Finkey Ferenc ur és a Sárospataki Református lapok szerkesztősége a Zoványi ügyel kapcsolatban jónak látja ügyfelem dr. Tüdös Istvának a fegyelmi ügyét felleveníteni, úgy tüntetvén fel a dolgot, mintha Zoványi tőkeköltési vádja alaptalanoknak találtatott volna. Mint dr. Tüdös István képviselője kénytelen vagyok ez állítás ellen tiltakozni, mert Zoványi állításai vizsgálat tárgyává nem tétetvén azok valósága vagy valótlanúsága meg nem állapított.

A sárospataki főiskola érdeke lebegvén a szemünk előtt, az egész eljárás alatt nem a védelemre, hanem arra fektettük a súlyt, hogy a Zoványi vádjainak alaptalanúsága beigazolódjék. E cél elérésére a Zoványi vádjai valótlanúságának igazolására eskü alatt tanuként kértem kihallgatni a vádló igazgatótanácsosokat. Ha e tanuk eskü alatt állítják Zoványi állításai valótlanúságát, nemcsak a kerület, de még talán Zoványi is megnyugszik. A bíróság kérelmemre határozatot sem hozott, a mit másnak nem tulajdoníthatok mint, hogy félt a bizonyításoknak e reá nézve legkedvezőbb módjától is s nem merte a vádak alaposágát vagy alaptalanúságát vizsgálat tárgyává tenni.

Hogy a szerkesztőség a napi lapok támadásai ellenében jónak látja édes atyám Tóth Dániel sirját is megbolygatni, arra mást nem mondhatok, csak azt, hogy sirokat bolygatni csak bizonyos hiéna nevezetű állatok szoktak, s azok is csak végső szükségben.

Mikola 1908. november 9.

Dr. Tóth Dániel,
ügyvéd.

— Lelkeszi fizetések rendezése. Kivéve talán az egy debreceni főiskola tanárait, a kik már tizenegy éve várnak a nekik megígért korpótlék életbeléptetésére, mindenkinek a fizetése rendeztetett már széles e hazában a ref. lelkészek fizetésén kívül. Ebben a fontos ügyben most valahára megtudtunk valamit. Abból az alkalomból, hogy a fizetésrendezés az Orle. megbízásából küldöttségileg megsürgettelett, arról értesültünk, hogy a régóta huzódó tervezet elkészült s a törvényjavaslat idevonatkozólag állítólag nemsokára beterjesztetik. A javaslat szerint a lelkészi fizetések 3600 koronáig egészítenének ki olyan formán, hogy *akiknek fizetése ezen alól van*, 400 koronás ötödéves korpótléket kapnának mindaddig a míg ellátásuk a 3600 koronát el nem éri. Ez összegig fokozatosan minden lelkész kinek ennyije nincsen, fizetésében részesülne. Ez összegben felül *senki* fizetése

tésemelést vagy korpótléket nem kapna. Fz a rendezés nagy csalódást fog okozni a városi lelkészeknél, általában a nagyobb javadalmuaknál, a kik az előzmények után a korpótlékhoz jogot formálhattak és arra többi lelkésztaikkal együtt méltán számíthattak. Nekik abban lesz a kárpótlásuk, hogy a káplántartási kongrua valami módon számukra is hozzáférhetővé tételik. Ennyi a mi a dologra nézve kiszivárgott. Sok ha megvalósul, de nem az a mit vártunk s éppen azért mi e tervezettel nem is lehetünk megelégedve. A legkisebb a mivel annak kiegészítését követelnünk kell a *családfentartási átalány rendszerezése*. A nagyobb egyházakban pedig a *fizetés belkörü rendezése és emelése* ha másként nem, az adósegély útján.

Püspökbeiktatás. Oly nagy arányunak ígérkezik Lajos püspök beiktatása, hogy az a rendes méreteket messze felülhaladja. Eddig 32 küldöttség jelentkezett s messze törvényhatóságok is 5—7 taggal képviselőknek. Meleg ováció lesz ez ünnepély az új püspök személye és az irány mellett, melyet képvisel.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

Pályázat.

A debreceni ref. egyház áthelyezés folytán megürült Kossuth-utcai lelkészi állomásra pályázat hirdették.

Évi javadalma a fensőbb hatóságilag megerősített díjlevél szerint 5218 k. azaz ötezerkettőszáz tizennyolc koronára van értékelve, amely áll készpénzben évnegyedi előleges részletekben fizetendő 4000 azaz négyezer koronából, 100 azaz száz koronára értékelt földhaszonbérből, 800 azaz nyolcszáz k.-ra értékelt stólaból, 126 azaz százhuszonhat koronára értékelt bordeputátumból, 192 azaz százkilencvenkét koronára értékelt 32 azaz harminckét köbméter tüzfából és lakásból természetben.

Az állomás 1909. év apr. 24-én foglalandó el.

Pályázati határidő 1908. dec. 6., amely napig bezárólag az E. T. II. t.-c. 16. §. 3. bekezdésében foglalt okmányokkal felszerelt pályázati kérvények Dávidházy János espereshez (Kaba postahely) adandók be.

Debrecen, 1908. nov. 12.

püspök helyett

Dicsőfi J.

egyh. ker. főjegyző.

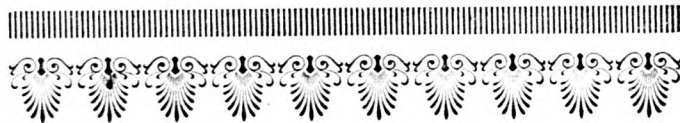
Figyelem!

Szőlőoltványt, szőlőveszszőt ne rendeljen addig, míg tőlem árjegyzéket nem kér! Gyökeres oltványok ezre 140 korona, Delaware ezre 100 korona.

Czim :

Szigyártó Nagy Mihály

Felsőseged, Somogy megye.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

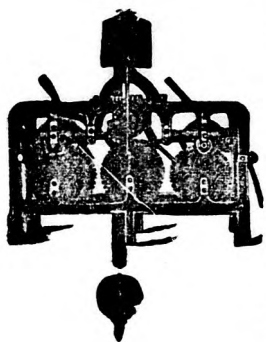
Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár
= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Kálvin János művei.

Szerkeszti CZEGLÉDI SÁNDOR.

Eddig megjelentek :

1. A genfi egyház kátéja.

Fordította Czeglédi S. Ára 60 fillér

2. Az egyház reformálásának szükségességéről.

Fordította Czeglédi S. Ára 80 fillér.

3. Kálvin János értekezése az ereklyéről.

Franciából fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

4. Sadolet biboros levele. Kálvin válasza

Fordította Ladányi Pál. Ára 60 fillér.

5. III. Pál pápa levele Kálvin János megjegyzéseivel.

Fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

6. A párisi theol. fakultás hitcikkei Kálvi : elleniratával.

Fordította Pongrácz József. Ára 50 fillér

Minden kötet külön kapható.

E hat mű egy diszes kötetben is meg fog jelenni.
— A 25 ivnyi terjedelmű kötet ára 4 k. 50 fill. —

Mind e művek megrendelhetők

a Magyar Kálvin-fordítók bizományosánál

Kis Tivadar könyvkereskedésében PÁPÁN

Lukács Vilmos és Testvére

Hatvan-utca 5.

Tető fedési vállalat Eternit aszbeszt cze-
ment palával. Aszfalt lemezek egyszerü és kettős ragasztott
fedés Facement tetők készítése. Mindennemü beton
és cze-ment munkák. Portland és román cze-ment.

Telefon 308.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edé-
nyek, urasztali poharak, tányérok,
kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

könyvnyomdája

a legolcsóbban és ízlésesen készít mindenféle
nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket,
Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket,
Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat,
Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket,
Lakodalmi kártyákat Stb.

Baktai EGRY FERENCZ

Harangöntő

KISGEJŐCZ. (UNGMEGYE.)

Alapítva 1793-ban.

Alapítva 1793-ban.

Kitüntetve: Budapest Hőmezőv. hely
Pécs és az országos Iparegyesület által, ezen
felül nagyon sok elismerő irat.

Készít

harangokat

Előre meghatározott
hangnemben a legmesz-
szebb menő jótállás
mellett, továbbá

vasharang-lábakat
és régi

harangokat,

szabadalmazott forgat-
ható vaskoronákra át-
szerel. o o o o o

Tessék árjegyzéket kérni!

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több
évi szavatolás mellett
régii harangok újraön-
tösére, valamint új ha-
rangok és teljes ha-
rangesportok előre
meghatározott hangok
utáni elkészítésére. Kü-
lönösen ajánlja saját
találmanyu új mo-
dern atlykaszott

harangjait

melyek felső részükön
a hege-düéhez hasonló
S alakú nyílásokkal
vannak ellátva és azért
erősebb, terjedelme-
sebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezeteű 327 kgros harang
hangban egyenlő 467 kgros régi modoru haranggal. Ajánl
továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet
nekkel való újra szerelését és vertvas harang állványoka-
Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
tatnak. -- Az 1896 orsz. kiállitason milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piac-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

férfi, fiu és leányka ruha-üzlete.

A járókelőket megállítják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi-ruha üzletnek, mely 56 év óta áll fenn jó hírneve a közön ég körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben par. arul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövete-
tekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak** mely minden darabon ki-
van fektetve, a mennyiben a szabott árak tüntetve látható, a leg-
pontosabban lesz betartva, ugy, hogy a közönség a legpontosabb bizalom-
mal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesíti és a meg
nem felelő árut készséggel visszaveszi.

Alapított 1845-ben.